

Klass, makt och medvetande - En anarkistisk modell

Johnny Yen

1990

Innehåll

Inledning	3
Den gråa zonen och klassmedvetenhet	4
Anarkismen och arbetarklassens funktion i revolutionen	5

Inledning

Arbetarklassen ser inte längre ut som på 20-talet. Borta är den tid då fabriksvisslan ljöd och arbetare i hundratal strömmade in eller ut ur enorma tegelbyggnader med bolmande skorstenar. Denna miljö finns naturligtvis även idag men är under inga omständigheter den verklighet som majoriteten av arbetarklassen lever i.

Istället har många av uppgifterna inom den producerande industrin övergått till att få en mer "övervakande" karaktär. Anledningen till detta är som bekant att många arbetsuppgifter övertagits av maskiner. Att arbetarklassen för den skull har blivit mindre är sannerligen kvalificerat skitsnack. Istället har tjänstesektorn ökat och där hitar man nu många av de som tidigare jobbade inom den producerande industrin.

Och det är just detta som är det viktiga i Johnny Yens artikel (som annars mest är en uppvisning i hur man försöker vara kompis med alla). Men just frågan om hur våran klass ser ut är idag av högsta betydelse. Eftersom det är genom att vi organiserar oss som klass som det går att övervinna statens och kapitalets förtryck samt att åskådliggöra detta förtryck. Och om man då har en inskränkt syn på vad arbetarklassen är så hamnar man obörnhörligen i en verklighet som mer liknar 20-talet än 90-talet.

Per L. Eriksson.

För många av oss är anarkismens logiska grund intryckt i form av *klasskamp* eller *klass krig*. Klass är traditionellt sett ett *ekonomiskt* begrepp. Den marxistiska definitionen av klass är exempelvis baserad på *förhållandena till produktionsmedlen*. Borgar- eller kapitalistklassen är den minoritet som äger det produktiva kapitalet (rikedom som skapar mer rikedom) eller äger de medel så att de kan göra det som individer; i klarspråk, de behöver inte arbeta (eller kräva understöd etc) för att överleva utan lever på *mervärdet* (profiten) av andras arbete.

Trots värdet av denna analys är den inte tillräcklig för oss anarkister. Vi behöver ett klassbegrepp som kan tillämpas på alla samhällen där en minoritet kontrollerar produktionsmedelen. Den härskande klassen är inte universellt synonymt med borgarna; i de flesta europeiska länderna är den sociala skiktningen i alla fall delvis *politiskt* bestämd. Det är genom *kontroll av tillgångarna* (fabriker, maskiner, land etc) som den här eliten, bestående av borgare (personligt ägande av kapital) och politiker (som kontrollerar kapitalet i kraft av deras opersonliga funktion) *exploaterar majoriteten*. Alltså det begrepp som gör att vi kan jämföra kapitalism med statskontroll är *makten över tillgångarna*. Minoritetens makt över tillgångarna är inbyggt i statens system, eftersom staten, till sin natur, är en *institutionaliserad hierarkisk maktstruktur*.

Flera marxistiska akademiker har faktiskt upptäckt nödvändigheten att inkludera makt i deras klassbegrepp (även om alltför få låtit denna analys nå sin logiska slutsats, nämligen anarkismen). Emellertid har detta nya mer komplexa klassbegreppet lett till avarter i försöken att omdefiniera *arbetarklassen*. För mig är det inga problem med påståendet att kapitalistklassen aldrig kan ha samma intressen som arbetarklassen (ekonomisk definition); konflikten mellan lön och profit är inbyggt i systemet. Men vissa faktorer som exempelvis utbredningen av tjänstesektorn och förfallet av den produktiva industrin i Storbritanien och andra länder har lett till att många revolutionärer och akademiker definierar arbetarklassen så att den endast innefattar en *minoritet*. Det här förefaller mig jämförbart med en aspekt av marxismen som lägger tonvikten på den revolutionära potentialen hos industriarbetarna. Jag tror att även om politiska och ekonomiska aspekter är väsentliga i klassanalyser så måste man ta hänsyn till den *subjektiva klassmedvetenheten*. Faktum är att jag ser det som en del av lösningen på de problem som ställts i revolutionära teorier som lagt den huvudsakliga tyngdpunkten på ekonomiska och politiska faktorer.

Den grå zonen och klassmedvetenhet

Marx trodde att den i *industrin arbetande arbetarklassen* var nyckeln till revolutionen. Detta påstående är baserat på att det skulle vara just den gruppen som mest troligt skulle utveckla en skarp medvetenhet om motsättningen mellan deras egna och kapitalistklassens ekonomiska intressen. De två huvudskälen för denna åsikt är att de *producerande arbetarna* upplever en större *alienation* (eftersom produkterna de tillverkar ägs av någon annan) och den *fysiska närheten* av andra med samma erfarenhet. Detta underlättar uppbyggandet av revolutionära klassorganisationer (och/eller fackföreningar).

Jag skulle vilja göra gällande att anledningen till den utlovade revolutionen inte blev av pekar på att man förlitat sig i allt för hög grad på denna enda grupp av arbetare. Kroppsarbetarna är, åtminstone i Storbritanien, lika många om inte färre än tjänstemännen. Det sägs att dessa mellanskiktets arbeten gör det omöjligt för dem att utveckla samma revolutionära klassmedvetenhet som de produktiva kroppsarbetarna, eftersom tjänstemän är "icke-produktiva". Inte bara detta utan även det faktum att tjänstemännen är mycket välavlönade betyder att de uppfattas ha *samma intressen som kapitalistklassen*.

För att göra saken värre för de som ser *majoriteten* som förtryckt och ändå litar på att industriproletariatet ska vara motorn i revolutionen, så är situationen bland kroppsarbetare lika problematisk. Många ifrån arbetarklassen (ex byggbranschen) är välbetalda och/eller egna företagare (med välbetald menar jag mycket mer än en tjänsteman och bättre än den nationella medellönen 12 000 pund per år). Betydligt fler är anställda inom servicesektorn och på kommuner och ämbetsverk, och kan alltså inte bli alienerade i vanlig betydelse, eftersom de också är icke-produktiva. Det är alltså dessa grupper som nu är lika många eller fler än de producerande kroppsarbetarna.

Det finns fler aspekter man bör hålla i åtanke som tex eget hus, besparingar, ställning på arbetsmarknaden (kvalifikationer) mm. Men istället för de två huvudsakliga och oförenliga klasserna har vi nu en hel konstellation med motstridiga intressen. Så istället för att vara den dynamiska kraften i revolutionen strävar nu många ifrån industriarbetarproletariatet efter bibehållna löneskillnader gentemot andra i den exploaterade majoriteten.

Då jag anser att subjektiv klassmedvetenhet är en viktig oberoende variabel kan revolutionär klassolidaritet utvecklas bland den stora majoriteten som inte kontrollerar eller äger produktionsmedlen. Det finns många typer av erfarenheter som kan bidra till revolutionär klassmedvetenhet; insikten att majoriteten kan klara sig utan en minoritet som exploaterar dem genom att kontrollera tillgångarna.

Några exempel för att illustrera detta.

Marx kom insiktsfullt till slutsatsen att den produktiva industriella arbetarklassen kommer vara högst mottaglig för revolutionära idéer. Men om sönerna och döttrarna till kapitalister och borgare inte är kapabla att se rättvisan och nödvändigheten av ett klasslöst samhälle, hur kommer det då sig att Marx och Engels själva kom till den slutsatsen och arbetade med att skapa den första arbetarinternationalen? Detsamma gäller för Bakunin och Krapotkin, båda kom de ifrån överklassen men var ändå ärliga och inflytelserika revolutionärer.

För att använda ett mera samtidigt exempel så har det rapporterats att Andy Murphy från Class War tjänar 14 000 pund om året (2 000 mer än genomsnittet) för ett tjänstemannajobb vid kommunen. I Class Wars egen introduktionspamflett står det att lärare, socialarbetare, lokala ämbetsmän och studenter aldrig kommer att ha samma intressen som (resten av) arbetarklassen. Poängen är den: en trångsynt definition av arbetarklassen leder till missförstånd, och måste således motverka sin egen uppgift. Vi måste hålla i åtanke vår förmåga att samvetsgrant varsebli oss själva; annars kommer vi kanske att resonera (som vissa marxister) att eftersom all klassmedvetenhet är fastställd av externa faktorer, är *alla* iakttagelser ideologiska. Men det faktum att det är möjligt för oss att upptäcka och se igenom våra egna ideologier (och andras) betyder att vi inte sväljer den dominerande ideologin hel.

Men *polisen* då? ”Säkert”, kanske någon resonerar, ”deras *roll* fastställer dem som fiender till den verkliga arbetarklassen, oavsett deras ekonomiska situation eller deras subjektiva klassmedvetenhet”. Men jag skulle vilja vända på det och säga att eftersom deras roll gör dem till våra klassfiender, är det ändå till viss utsträckning deras *klassmedvetenhet* (eller kanske bristande) som *fastställer deras roll*. Polisen är nödvändigtvis den förtryckta majoritetens fiende, såtillvida de inte avsäger sig sin självpåtagna roll. Detta gäller även andra statliga funktionärer som inom armén, höga byråkrater, vänsterpolitiker mm. Det är fel att påstå att dessa *oundvikligen är våra fiender*, som människor - de har ju möjligheten att se igenom och avsäga sig sina roller. Visst är det ganska otroligt att de skulle göra så; men en persons mottaglighet för revolutionära idéer är inte förutbestämd - det har ju faktiskt hänt att arméer deserterat.

Några människor kanske är redo för anarkism nu, en del lite senare medans andra kanske aldrig blir redo. Det är värt att komma ihåg att vi alla, när vi fixar vårt uppehälle, tjänar staten eller kapitalet på något sätt (exempelvis genom att skapa mervärde åt kapitalet när vi arbetar eller att dämpa inflationen genom att vara arbetslös); därför är det fel fel att påstå att klassmedvetenhet är något *oundvikligt fast*. Den är påverkad av ekonomiska och politiska faktorer - det kan ej förnekas - men den *kan alltid förändras*.

Anarkismen och arbetarklassens funktion i revolutionen

Jag hoppas att de flesta anarkister håller med mig om att arbetarklassen är (medvissa undantag, tex polisen) *de som inte äger eller kontrollerar produktivt kapital* och följaktligen *måste arbeta* (eller begära understöd) *för att leva*; denna grupp utgör säkerligen den stora majoriteten i alla samhällen. I resonemanget att vi måste innefatta både politiska och ekonomiska indikatorer i vår definition av klass, och att klassmedvetenhet måste ses som delvis oberoende av dessa både faktorer, försöker jag uppenbarligen göra gällande att begreppet klass är användbart för anarkister; därför att det är *användbart för den förtryckta majoriteten*. Målet för anarkister måste vara att *uppmuntra människor i den förtryckta majoriteten att ta initiativet och få dem att upptäcka sina gemensamma intressen och kollektiva styrka* (i organisationer, beslutsfattande osv), och att aktivt stödja människor som är inblandade i konflikter där problemet har en tydlig klasskaraktär.

Vissa grupper av marxister brukar vanligtvis bli kritiserade av anarkister därför att de står utanför grindarna och säljer partitidningen vid strejker istället för att stödja arbetarklassen mer handgripligt. Jag skulle vilja motsätta mig detta för även om deras slutmål är att *kontrollera* arbetarklassen så är det en utmärkt strategi att dra paralleller mellan den arbetsmarknadskonflikt arbetarna befinner sig i med andra näraliggande frågor (*dvs öka klassmedvetenheten*). Att identifiera ett allmänt mönster betyder att identifiera den gemensamma klassfienden; medvetenheten om klasstillhörigheten i den betydelsen att man inser existensen av en annan klass kan leda till ökad klasskonflikt och en mera medveten ansträngning att upptäcka att arbetarklassen kan klara sig bättre utan en dominerande elit. Insikten om staten och kapitalets orättvisa och den enade styrkan av arbetarklassen kan alltså leda till ilska, beslutsamhet och självförtroende i klassorganisationen. Exploateringen, rasismen och sexismens nederlag, samt uppbyggandet av solidaritet och samarbete gör det nödvändigt för folk att upptäcka deras *gemensamma identitet* och att *handla utifrån det*, istället för att uppträda som individer eller subgrupper. Begreppet arbetarklass som jag definierar det låter oss göra detta. Det är den sociala kategori som bäst beskriver den objektiva ekonomiska och politiska positionen för majoriteten i världen och klart och tydligt skiljer den ifrån den exploaterande minoriteten.

Det finns många andra sätt att göra gällande de objektiva aspekterna av en social klass och skapa ett revolutionärt klassmedvetande än att bara sälja tidningar. Anarkistiska strategiker verkar ha en spännvidd som sträcker sig från en revolutionär framtoning som exempelvis Colin Ward praktiserar och som beskrivs av George Woodcock, till betydligt mera direkta aktioner som förespråkas av exempelvis Class War. Jag finner inget motsatsförhållande i dessa två angripssätt; faktum är att de metoder anarkister använder kompletterar varandra.

Spontana uppror, vilda strejker och upplopp har en dubbel funktion. För det första så utvecklar de de deltagandes attityder - är de inte medvetna anarkister, kanske de för första gången ser den sanna bilden av staten och polisen. För de som deltar och som redan är anarkister ger sådana händelser ökat självförtroende och en större tilltro för autonomt motstånd och organisering samt skingrar ytterligare den fatalistiska idén att staten är en oövervinnerlig koloss. För det andra. De som inte deltar, om de är anarkister, blir kanske uppmuntrade av att andra i deras klass inte är beredda att tåla förtryck; det är viktigt att vi är medvetna om våran tradition av uppror (det är ingen slump att Thatcher vill ta bort social historia från skolschemat); detta ger oss självförtroende och entusiasm för klasskampen. De som inte deltar och inte är anarkister blir kanske påverkade indirekt, på samma sätt som man blir påverkad av klotter och graffiti - det är kanske det enda sättet som många människor kommer i kontakt med anarkismens idéer. Jag tror inte att människor *nödvändigtvis* blir bortskrämda av negativa intryck. Om någon aldrig har hört talas om anarkism tidigare så kanske blotta existensen får dem att fundera över varför somliga tror att vi kan klara oss bättre utan staten. De tvingas kanske se djupare på problemet eller så får de sina uppfattningar om staten och kapitalet lite omskakade. Även om det bara är lite så är det alltid en början.

I centrum av det spektrum som utgör anarkistisk revolutionär aktivitet finns "enfråge/kampanjorganisationerna" som exempelvis de lokala anti-poll taxgrupperna. Dessa exempel på inbördes hjälp kan fungera som vägvisare för den kollektiva styrka arbetarklassen har utan ledarskap och alltså bygga upp förtroendet i arbetarklassen och i icke-auktoritära sociala strukturer. Det här gäller också för folk som inte kallar sig anarkister även om jag hoppas att många ska upptäcka att anarkismen har de perspektiv som är lämpligast för sådant arbete och som kan få folk att se bortom den enstaka frågan.

I utkanten av ovannämnda spektrum av aktiviteter har vi självförvaltade boendeprojekt, anarkistiska skolor, anarkistiska förlag och vissa kooperativ som är, om inte uttalat anarkistiska, så i vart fall klart ickehierarkiska. Dessa grupper visar upp en icke statlig, icke kapitalistisk modell för samhället; och, mycket betydelsefullt, de presenterar en *fungerande modell* av den typ av social organisering som anarkister förespråkar, visar hur ett anarkistiskt samhälle kommer att fungera samt är början på infrastrukturen till ett sådant samhälle.

Det ultimata värdet av alla former av direkt och indirekt praktik och propaganda är att det medverkar till att bygga upp en *anarkistisk motkultur*. Motkulturen är grunden för ett samhälle där anarkistiska värden (ex. samarbete, kommunism) ersätter borgerliga och "statliga" värden (ex. hierarki, privat egendom).

Anarkismens logiska grund är att arbetarklassen själv är bäst på att redogöra för sina behov. Detta är och måste vara en medvetet anarkistisk förutsättning och måste baseras på en medvetenhet om de stridande intressen mellan en majoritet som inte kontrollerar produktionsmedlen och en minoritet som gör det, *samt* på en förståelse om att en organisation inte behöver styras uppifrån och ner.

Anarkismen som helhet kan alltså karaktäriseras som en tvåuddad attack.

Den utvecklande motkulturen främjar värderingar som rättfärdigar propaganda i form av handling och aktivt försvar av arbetarområden (som i Skottland där hela kvarter organiserat sig för att motarbeta utmätningsmän). Genom att bli mer medvetna om sina gemensamma intressen i händelse av konflikt så kanske arbetarklassen blir introducerad till en motkultur baserad på ett politiskt perspektiv som stödjer den *direkt*, nämligen anarkismen. Så att när staten och kapitalet är störtat, om och när det sker, så är det inte ett *mål* i sig utan ett *medel*; det kommer att vara en följd av en utbredd motkultur; ett symptom av, snarare än orsak, en revolution som styrs helt nerifrån och upp.

Det Anarkistiska Biblioteket

Johnny Yen
Klass, makt och medvetande - En anarkistisk modell
1990

Tidningen Brand #7 1990
Översatt från The Raven nr 11 av Per L. Eriksson.

sv.anarchistlibraries.net